

АНАЛІТИЧНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ПОНЯТТЯМИ «ПРИБУТКОВІСТЬ», «ЕФЕКТИВНІСТЬ» ТА «РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ» МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Бестужева С. В.,

канд. екон. наук, доцент,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Сінько В. А.,

студент 4 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

В умовах поглиблення інтеграції економіки України у світовий економічний простір конкурентоспроможність вітчизняних підприємств забезпечується динамічним розвитком зовнішньоекономічних зв'язків. З переходом до ринкових відносин підприємства одержали самостійність в управлінні, право розпоряджатися ресурсами й результатами праці, несуть повну відповідальність за результати своєї діяльності та прийняття управлінських рішень.

Головною умовою проведення зовнішньоекономічної операції є її прибутковість. Категорія «прибутковість зовнішньоекономічної діяльності» посідає значне місце серед економічних категорій, які характеризують стан та розвиток зовнішньої торгівлі підприємства.

Прибутковість загалом і прибутковість зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, розглядаються в теорії і практиці у площині як держави, регіону, галузі, так і первинної ланки національного господарства. Джерелом формування прибутковості зовнішньоекономічної діяльності держави загалом є процеси, які відбуваються на підприємстві.

На теперішній час прибутковість підприємства, якій слід приділяти належну увагу. Від того, наскільки ефективною буде господарська діяльність підприємства, залежать його розвиток, матеріальний добробут населення, економічна безпека держави тощо.

В науковій літературі існує значна кількість наукових праць з проблематики визначення сутності прибутковості та її зв'язку з такими поняттями як «ефективність» та «результативність».

В науковій роботі Т. В. Осипової прибутковість розглядається як похідне поняття від прибутку, який у цілому й визначає результат фінансово-господарської діяльності підприємств [6].

З позиції Р. Р. Антонюк прибутковість є здатністю підприємства генерувати позитивний фінансовий результат від здійснення господарської діяльності, який

полягає в перевищенні доходу над здійсненими витратами, при чому в розмірі достатньому для ефективного подальшого функціонування [1].

В той же час в роботі М. Ф. Огійчук прибутковість розглядається як вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки) [5].

На думку О. В. Хмелевського прибутковість слід розглядати як здатність до здійснення рентабельної діяльності, забезпечення платоспроможності, генерації прибутку, на основі чого забезпечувати стабільність зростання та майбутній інноваційно-інвестиційний розвиток [9].

А з позиції Л. Ю. Кучер між прибутком і прибутковістю є тісний діалектичний взаємозв'язок: прибуток – це показник для зображення економічного ефекту в абсолютних показниках, а прибутковість – показник для зображення економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання [4].

Отже, з огляду на вище наведені визначення можна говорити про наявність тісного взаємозв'язку між прибутковістю, ефективністю та результативністю, що обумовлює доцільність дослідження даних категорій.

Згідно з адміністративно-класичним науковим підходом Г. Емерсона ефективність є «головною турботою управлінця» [10, с. 117].

Однак діяльність підприємства має бути як результативною, так і ефективною. На думку П. Друкера, результативність є наслідком того, що робляться потрібні слушні речі; а ефективність – наслідок того, що правильно створюються ці самі речі. Перше і друге є однаково важливим [2, с. 69].

Можна стверджувати, що в науковій літературі одні вчені та науковці пов'язують ефективність з ефектом, інші розглядають як співвідношення результату та витрат. При цьому ефект розглядається як певна форма результату. Але більшість науковців ототожнюють поняття «ефективність» і «результативність». На думку авторів, це не зовсім правильно, оскільки результативність – це досягнення певного результату, який не обов'язково повинен бути позитивним. А ефективність – це завжди позитивна величина, що характеризує приріст результатів у співвідношенні із засобами їх досягнення.

На думку Г. Жучкової, одним показником ефективності неможливо повністю дослідити економіку підприємства, тому доцільно використовувати комплексну оцінку діяльності суб'єкта господарювання. При цьому науковець наголошує на тому, що результативність як агрегуючий показник, включає в себе три складові: ефективність, економічність та адаптивність і дозволяє здійснити комплексну оцінку [3, с. 201].

Найбільш наочно взаємозв'язок категорій «ефективність» та «результативність», на думку авторів, представлено в науковій роботі О. Рябкової [8, с. 46], результати узагальненого дослідження якої наведено на рисунку 1.

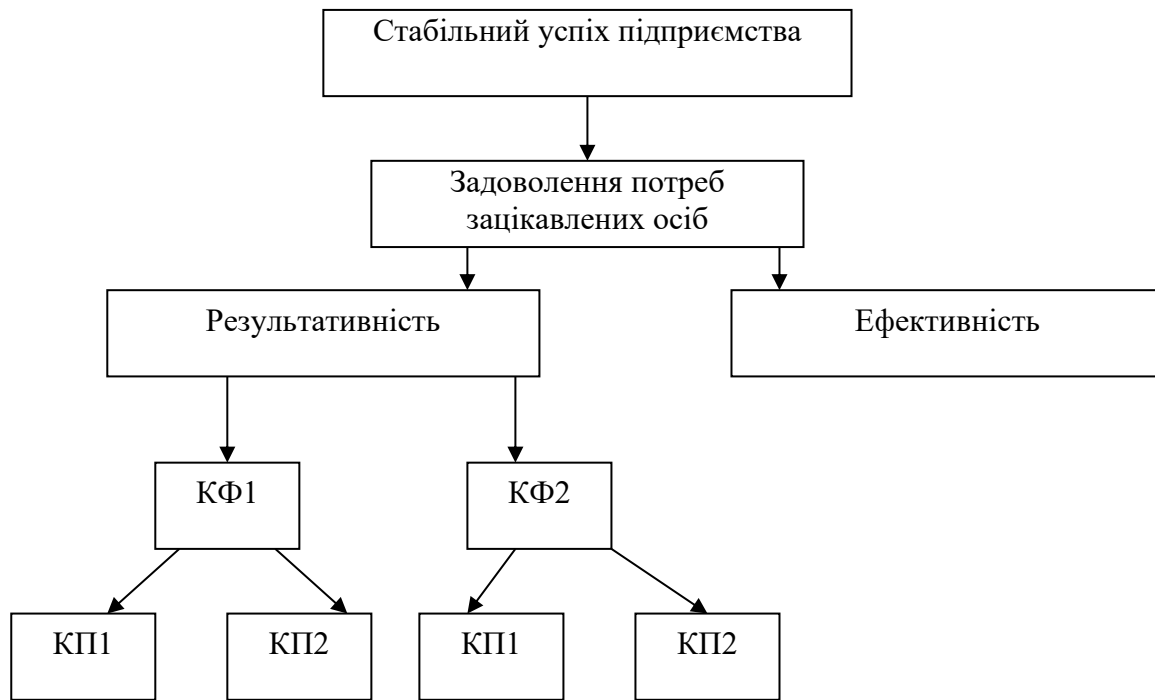

Рис. 1. Взаємозв'язок понять «результативність» та «ефективність»

Відповідно до наведеного рисунку 1 видно, що для забезпечення результативності ключове значення має певна низка факторів (КФ), що відображаються у певних ключових показниках (КП), які повинні регулярно оцінюватися. Високий рівень результативності відображає високий рівень задоволення потреб та очікувань зацікавлених осіб підприємства, що, в свою чергу, в поєднанні з відповідними показниками ефективності забезпечують досягнення стабільного успіху підприємства [8, с. 48].

Рябкова О. виділяє спільні ознаки показників результативності та ефективності. Їх оцінювання має одну головну мету: здійснення управління діяльністю підприємства на основі отриманих результатів для підвищення ймовірності досягнення ним стабільного успіху. До того ж, їх відокремлене оцінювання не дає змоги досягти мети, тому необхідне паралельне оцінювання цих показників. І результативність, і ефективність можуть використовуватися при оцінюванні продукції, послуг, процесів, результатів господарювання, системи менеджменту, що виявляється у їх багатоаспектності. Ці два показники можуть використовуватися на різних рівнях: на рівні компанії, на рівні окремого структурного підрозділу, окремого виду діяльності, окремого бізнес-процесу, окремого робочого місця, що свідчить про їх багаторівневість.

Можна також виділити певні відмінності між показниками результативності та ефективності. Обидва показники є якісними. Але, якщо певний показник ефективності розглядається як ключовий показник діяльності підприємства, то він може вважатися кількісним. Результативність оцінює результат з точки зору співставлення його із запланованим, а ефективність – із витраченими ресурсами.

Відповідно, показник результативності спрямований на збільшення, покращення результату, а показник ефективності – на зменшення витрат.

В роботі К. Прокоф'євої виділяється два підходи до визначення сутності категорії «ефективність». Перший підхід характеризує «ефективність» в значенні результативності, тобто відповідає на питання, які результати досягнуті і за яку ціну, які і скільки ресурсів було витрачено на досягнення отриманих результатів. У цьому підході ефективність розглядається як співвідношення результатів та витрат. Критеріями першого підходу є «результат-витрати», який ти не менш не визначає можливість досягнення мети. У другому підході ефективність розглядається саме з позиції досягнення мети і тому критеріями підходу є «результат-мета» [7, с. 19].

Отже, авторами було доведено взаємозв'язок між прибутковістю, ефективністю та результативністю. Прибутковість є кількісним і якісним вираженням ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємства. При цьому і прибутковість, і ефективність повинна розглядатись не тільки з позиції результативності, а с позиції досягнення поставленої мети и реалізації визначених завдань.

Література:

1. Антонюк Р.Р. Прибутковість сільськогосподарських підприємств: природа категорії. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства*. 2012. № 126. С. 50–55. 9.
2. Друкер П. Ф. Ефективний керівник. Найточніший посібник з досягнення правильних результатів. Київ: КМ-Букс, 2019. 288 с.
3. Жучкова Г. А. Результативність діяльності підприємства: науково-методичні аспекти визначення. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua>.
4. Кучер Л.Ю. Науково-теоретичні підходи до інтерпретації дефініції «прибутковість». URL: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_99/06.pdf.
5. Огійчук М.Ф. Сутність прибутку та підходи до методики його визначення. *Економіка АПК*. 2009. № 6. С. 31–45.
6. Осипова Т.В. Теоретичні аспекти трактування прибутковості в сучасних умовах господарювання . *Управління розвитком*. 2012. № 1. С. 82–84.
7. Прокоф'єва К. В. Теоретична сутність економічної категорії «ефективність діяльності підприємства». URL : <http://www.pdaa.edu.ua>.
8. Рябкова О. В. Сутність результативності та ефективності діяльності підприємства URL : http://mev-hnu.com/load/2013/7_konkurentnij_potencial_pidpriemstva_metodi_ta_mekhanizmi_pidvishhennja/37-1-0-246.
9. Хмелевський О.В. Оцінка якості прибутковості в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств машинобудування. *Економіст*. 2008. № 3. С. 50–53.
10. Emerson Harrington. The Twelve Principles of Efficiency. URL : [://ia800504.us.archive.org/0/items/twelveprinciples01emer/twelveprinciples01emer.pdf](http://ia800504.us.archive.org/0/items/twelveprinciples01emer/twelveprinciples01emer.pdf).